

כ"ח בתמוז, תשע"ח. 11.7.2018

גיליון מס' 618

פרשת מטות מסעי

ספר במדבר ואהבת הארץ

מאת עמית שדה, בית רימון

פרשת מסעי וספר במדבר נחתמים באירוע שהוא השלמה לסיפור בנות צלפחד: בני גלעד מתלוננים שהתיקון לחוק - הקובע כי מי שאין לו בנים, בנותיו יורשות את נחלתו - פוגע בהם, שכן אם בנות צלפחד יינשאו לבני שבט אחר, תעבור נחלתן לבני אותו השבט, ובעקבות זאת נחלת מנשה תקטן. משה מקבל את טענתם ומורה שבנות צלפחד מותרות להינשא לכל מי שיחפצו, ובלבד שיהיה משבט מנשה. חז"ל קבעו שהוראה זו נהגה באותו הדור בלבד, אבל לדורות הבאים בת יורשת נחלה מותרת להתחתן עם כל אדם מישראל, אף במחיר העברת נחלה משבט לשבט.

הרב אלחנן סמט (בעיוניו המאלפים לפרשת השבוע) עמד על כך שלמעשה מדובר על שני חלקים של סיפור בנות צלפחד, שמסיבות שונות פוצלו לשתי פרשיות שונות. נשאלת השאלה: מה ראתה אפוא התורה לחתום את ספר במדבר דווקא בסיפור זה? יתרה מזאת - בהתחשב בכך שספר דברים ברובו אינו אלא נאום של משה רבינו לפני מותו, הרי שבמובן מסוים פרשה זו חותמת את התורה כולה.

הברייתא במסכת קידושין מונה חמישה דברים שחייב אדם לעשות לבנו: "למולו ולפדותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות" (כט ע"א). בדרך הרמז יש שראו כאן משל לקב"ה ולעם ישראל (כאב ובנו), והקבלה לחמשת חומשי תורה: בראשית - ברית המילה של עם ישראל והפיכתם לעם ה'; שמות - פדייתם מבית עבדים; ויקרא - ספר גופי התורה; ספר במדבר, על פי פירוש זה, מקביל לנשיאת האשה - והאשה היא נחלת הארץ. ספר במדבר מתחיל בנסיעתם של בני ישראל. עצם התנועה רומז אל סופה - ההגעה לארץ ישראל וההתנחלות בה. התהליך מתממש בפועל בהמשך הספר: כיבוש נחלת עבר הירדן וציוויים רבים העוסקים בנחלת הארץ. ספר במדבר מואר כולו בסימן המעבר מדור המדבר לדור באי הארץ. אחד הביטויים לכך הוא הופעתה של היוזמה האנושית, שכל החומש מלא אותה: הן יוזמות שליליות כדוגמת קורח והמעפילים, הן יוזמות ניטרליות כבקשת בני גד ובני ראובן, הן יוזמות חיוביות כגון: בקשתם של הטמאים לעשות את הפסח, פניית מפקדי הצבא לאחר מלחמת מדין וכמובן בקשת בנות צלפחד והתגובה של בני גלעד.

בסיפור בנות צלפחד מופיע פועל אחד יוצא דופן - הפועל דב"ק: "כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מִטָּה אָבְתִּיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (לוז), "כִּי אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (לוז). הביטוי "לדבוק ב" אינו מצוי מאוד בתורה. בספר בראשית יש "על כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד" (ב,כד), וכן "וַתִּדְבַּק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בֵּת יַעֲקֹב" (לדג) - שתי הופעות בהן ההקשר הרומנטי ברור. בספר דברים הפועל דב"ק מופיע ביחס לקב"ה "לְאַהֲבָה אֶת ה'

אֶל־הַיְיִכִּים לְלֶקֶת בְּכֹל דְרָכָיו וּלְדַבְּרָהּ בּוֹ" (יא,כב), "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בָּהּ אֶל־הַיְיִכִּים" (ד,ד) ועוד. ואילו בפרשתנו הוא מופיע בהקשר של ירושת הארץ.

הרב יונתן גרוסמן (שהביא בשם הרב חנן פורת), טוען שהשימוש בפועל זה אינו מקרי. התורה רומזת לנו כאן על הקשר הרגשי אל הארץ. אמנם הציווי המפורש של התורה נחרץ ובמידה מסוימת אף נוקשה: "וְהוֹרֵשְׁתֶּם אֶת כָּל יְשֵׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאַבְדֶתֶם אֶת כָּל מִשְׁפֵּיתֶם... וְאֵת כָּל בְּמוֹתֶם תִּשְׁמִידוּ. וְהוֹרֵשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ, וְיִשְׁבֹּתֶם בָּהּ... וְאִם לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת יְשֵׁבֵי הָאָרֶץ... וְהָיָה אֲשֶׁר תוֹתִירוּ מֵהֶם לְשָׂפִים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינִים בְּצַדֵּיכֶם וְצָרְרוּ אֶתְכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ. וְהָיָה כְּאֲשֶׁר דָּמִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲעֲשֶׂה לָכֶם. (ל"ג נ-נו), אבל על ידי הסיפורים - בנות צלפחד, הוספת חצי המנשה לנחלת עבר הירדן המזרחי, בקשת בני גלעד - נרמז כי הקשר העמוק לארץ לא נבנה מכוח הציווי בלבד, אלא על ידי הרגש הטמון בלבם של האנשים הפרטיים.

זהו גם התיקון העמוק של חטא המרגלים. לא ניסיונם של המעפילים, שנבע אמנם מלהט דתי אמיתי, אבל לא היה רצוי בעיני ה' (אולי בשל החיפזון, שהעיד על חוסר מוכנות להכיר בקיומה של הטעות והמחיר שיש לשלם עליה), אלא אהבת הארץ שהובילה ליוזמות של בניו ובנותיו של שבט מנשה, ואולי שבטים נוספים.

נקודת תורפה זו של ההתנהלות הדתית קיימת תמיד. הלהט העמוק המקנן בלב המעשה הדתי האמיתי עשוי לדחוק את מקומו של הרגש. כשם שהאהבה מקלקלת את השורה, כך אולי לעתים השורה מקלקלת את האהבה. כך ביחס לארץ, אבל גם ביחס לתורה ולתפילה. לעתים אנו נופלים לאחד משני צדדי המטבע: אדישות וחוסר אכפתיות כלפי ערכים דתיים מסוימים, או לחילופין קנאות ופונדמנטליזם הנגועים בעיוורון ובחוסר רגישות לאמיתות אחרות. הרבה מההבדל טמון בשפה. השפה שאנו משתמשים בה משפיעה על צורת החשיבה שלנו. ואולי מפרשה זו ניתן ללמוד גם להט דתי וגם רגישות, עומק ושפה אינטימית כלפי תורה ואדם.

עמית שדה, נשוי ואב לארבעה, מתגורר בקיבוץ בית רימון. מורה למתמטיקה בישיבת הזרעים ור"ם בישיבת ההסדר המטיבתא בכרמיאל

דף פרשת שבוע על הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום unsubscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il